

srednjoškolci **istražuju**

I KOPIJA **VRIJEDI**

Analiza stavova srednjoškolaca o mogućnosti apliciranja na studije sa ovjerenom kopijom dokumenata

DEC 2020 SARAJEVO

IMPRESSUM

Autori:

Adna Sokolović

Nedim Alibegović

Amar Kundalić

Recenzija:

Namir Ibrahimović, direktor OŠ "Safet-beg Bašagić" Sarajevo

Doc. dr. Emina Dedić Bukvić, Filozofski fakultet Sarajevo

Lektura:

Irna Halilović

Dizajn i DTP:

Adnan Vehabović

Izdavač:

Asocijacija srednjoškolaca u Bosni i Hercegovini

Za izdavača:

Admir Mehičić

Godina izdanja:

2020

Izradu publikacije podržali su Institut za razvoj mladih KULT, Švedska ambasada u BiH i Fondacija Schüler Helfen Leben. Stavovi izneseni u ovoj publikaciji nisu i ne mogu biti smatrani stavovima donatora, već isključivo autora.

ZAHVALNICA

Želimo izraziti našu iskrenu zahvalnost svima koji su doprinijeli izradi ove publikacije:

- Azri Sorguč, Almedini Išerić i Adni Rizvan koje su vrijedno radile na organizaciji i implementaciji cjelokupne inicijative "I kopija vrijedi" u mandatu Upravnog odbora ASuBiH 2019/20;
- srednjoškolcima istraživačima koji su proveli fokus grupe i ankete u svojim lokalnim zajednicama;
- svim srednjoškolcima uključenim u istraživanje,
- svim eksternim saradnicima koji su dali svoj doprinos kako bi ova publikacija bila urađena na kvalitetan način.

SADRŽAJ

5	• Uvodna riječ
6	· O ASuBiH-u
7	· O Inicijativi “I kopija vrijedi”
9	• Ispitivanje stavova srednjoškolaca o mogućnosti apliciranja na studije sa ovjerenom kopijom dokumenata - metodologija istraživanja
10	· Ciljevi istraživanja
11	· Struktura istraživanja
16	• Nalazi istraživanja
16	· Mogućnosti korištenja ovjerene kopije pri apliciranju na javne univerzitete u BiH
18	· Pripremljenosti srednjoškolaca za nastavak školovanja
23	· Potrebe za unapređenjem upisnih procedura
31	· Utjecaju upisnih politika na mobilnost studenata unutar i van BiH
33	• Preporuke
33	· Preporuke za buduća ispitivanja u ovoj oblasti
34	· Preporuke za intervencije
35	• Zaključak
37	• Literatura

SKRAĆENICE

Bosna i Hercegovina
Asocijacija srednjoškolaca u BiH
Fondacija Schüler Helfen Leben
Federacija Bosne i Hercegovine
Republika Srpska
Statistical Package for the Social Sciences

BiH
ASuBiH
SHL
FBiH
RS
SPSS

Tekst je pisan u jednom rodu, a odnosi se na oba roda ravnopravno.

Asocijacija srednjoškolaca u BiH (ASuBiH) pokrenula je 2015. godine lokalnu građansku inicijativu “I kopija vrijedi” na temu upisne politike na javne visokoškolske ustanove u Bosni i Hercegovini. U okviru inicijative zagovarana je promjena upisne procedure koja zahtjeva apliciranje sa originalnim dokumentom. Ovakvom upisnom politikom budućim studentima se značajno umanjuje izbor, te se smanjuje šansa od odabira jednog od studija koji preferiraju.

Rješenje koje je Asocijacija ponudila, koje je zagovarala i ono što zagovara jeste promjena članova u zakonima o visokoškolskom obrazovanju, odnosno članova statuta univerziteta koji definišu upisnu politiku, a koji ograničavaju srednjoškolce na jedan izbor. Umjesto predavanja samo originalnih dokumenata, naš prijedlog je da pri upisu na fakultet srednjoškolci imaju priliku predati ovjerene kopije u jednom upisnom roku. Na ovaj način bi srednjoškolcima bila omogućena predaju dokumenata na više fakulteta u jednom upisnom roku, samim time povećale bi se šanse kako srednjoškolcima za upis na željeni fakultet, tako i univerzitetima da popune studentske kvote.

Uz podršku Instituta za razvoj mladih “KULT”, Švedske ambasade i Fondacije Schüler Helfen Leben (SHL), sprovedeni su ispitivanje i analiza stavova srednjoškolaca o mogućnosti apliciranja na studije sa ovjerenom kopijom, na čijoj provedbi su direktno radili mladi istraživači – 34 srednjoškolca iz 21 lokalne zajednice koji su dali svoj doprinos kako bi svaki srednjoškolac i budući student imao iste prilike diljem Bosne i Hercegovine.

Na ovom projektu i ispitivanju, svoju podršku dali su Alumni članovi ASuBiH-a - najbolji prijatelji ove organizacije koji su proživjeli svoje srednjoškolske dane upravo unutar ASuBiH-a te još uvijek podržavaju i vjeruju u snagu srednjoškolaca.

Ovaj dokument je zahvalnica svakoj osobi koja je dala svoj doprinos za poboljšanje statusa srednjoškolaca u Bosni i Hercegovini, a stvoren je u nadi da će ova inicijativa biti prihvaćena na svim javnim univerzitetima u Bosni i Hercegovini.

NE DAJ DA TI OBRAZOVANJE BLIJEDI DOPUSTI DA
I KOPIJA VRIJEDI!

Asocijacija srednjoškolaca u Bosni i Hercegovini (ASuBiH) je organizacija koja se kroz svoje aktivnosti i projekte zalaže za poboljšanje statusa srednjoškolaca u Bosni i Hercegovini, s ciljem stvaranja boljih obrazovnih uslova za srednjoškolce u BiH.

ASuBiH je osnovana 04.11.2007. godine sa podrškom od preko 250 srednjoškolaca iz cijele Bosne i Hercegovine. Inicijativu za osnivanje ove organizacije, pored srednjoškolaca, pokrenula je njemačka fondacija Schüler Helfen Leben (SHL) koja je i dugogodišnji donator ASuBiH-a.

Već dugi niz godina ASuBiH predstavlja glas srednjoškolca u BiH, zagovara potrebe za rješavanje problema i podržava ideje srednjoškolaca širom države.

Organizacija trenutno broji više od 1 800 članova, sa preko 72 lokalna tima na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine. Djelovanjem, organizacija teži ka povećanju stepena uključenosti srednjoškolaca u procesu donošenja odluka koje poboljšavaju njihov status u društvu, kroz upoznavanje sa pravima srednjoškolaca i zastupanje ideja svih srednjoškolaca u Bosni i Hercegovini koje doprinose poboljšanju njihovog života u zajednici.

O inicijativi „I kopija vrijedi“

Asocijacija je, sa radom na inicijativi “I kopija vrijedi”, počela u 2015. godini. Inicijativa se ogleda u izmjeni upisnih politika na visokoškolskim ustanovama u BiH sa ciljem da omogući učenicima apliciranje sa ovjerenom kopijom na sve javne univerzitete u BiH. Inicijalna ideja o realizaciji došla je od jednog angažiranog roditelja čije dijete se u tom periodu upisivalo na fakultet. Za Asocijaciju srednjoškolaca u BiH neizmerno je važno je prepoznavanje organizacije od strane roditelja srednjoškolaca kao platforme koja može i treba da zagovara promjene koje bi direktno poboljšale status istih. Suradnja svih faktora neophodna je kako bi došli do pozitivnih promjena i kako bismo omogućili srednjoškolcima da uživaju svoja prava i koriste ponuđene mogućnosti.

Do novembra 2016. godine Asocijacija je radila na prikupljanju terenskih informacija u vezi sa trenutnim stanjem upisnih politika na univerzitetima u BiH kako bi kreirala aktivnosti i zagovaračke procese koji bi donijeli određenu promjenu u sistemu. U svrhu analize inicijalnog stanja urađena je anketa u Tuzlanskom Kantonu, te je planirana provedba iste u Kantonu Sarajevu. Međutim, isti plan nije bilo u potpunosti moguće implementirati uzimajući u obzir da u planiranom periodu nije dobijena dozvola od Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo za ulazak u škole i anketiranje učenika.

U 2016. godini na, Međunarodni dan srednjoškolaca, pokrenuta je kampanja “Ne daj da ti obrazovanje blijedi, dopusti da i kopija vrijedi” putem koje je prikupljeno preko 5000 potpisa na peticiji za izmjenu upisne politike i putem koje su srednjoškolci iz 55 lokalnih zajednica jasno i glasno podržali inicijativu.

Nakon što je inicijativa prepoznata u srednjoškolskoj zajednici kao relevantna, Asocijacija je krenula u zagovaračke procese ka institucijama. U periodu od 2016. do 2019. godine djelovalo se ka skupštinama i univerzitetima u kantonima što je rezultiralo usvajanjem inicijative u Kantonu Sarajevu u 2017. godini redefiniranjem člana 81., Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo koji određuje pitanje konkursa za upis na visokoškolske ustanove. U međuvremenu, Unija studenata Univerziteta u Bihaću prepoznala je ovo kao korisnu i dobru praksu te svojevrijem pokrenula iniciranje iste na Univerzitetu u Bihaću, što je također uspješno realizirano. Asocijacija svoju inicijativu dalje nastavlja zagovarati u Zeničko-dobojskom Kantonu i Tuzlanskom

Kantonu što rezultira uspjehom; inicijativa je prihvaćena, a nova praksa pri upisu počela se primjenjivati u 2018. godini na Univerzitetu u Zenici i 2019. godine na Univerzitetu u Tuzli. Sveučilište u Mostaru jedina je visokoškolska ustanova koja je i prije pokretanja inicijative primjenjivala praksu apliciranja sa ovjerenom kopijom i u procesu zagovaranja koristili smo je kao primjer kojeg sve visokoškolske ustanove trebaju slijediti kako bi srednjoškolcima, budućim studentima priuštili mogućnosti i prava koja uživaju njihovi vršnjaci u mnogim drugim zemljama svijeta.

Kako je važno svim srednjoškolcima dati jednaka prava i mogućnosti, Asocijacija nastavlja raditi na zagovaranju ove inicijative sve dok svi univerziteti u BiH ne budu primijenili ovu praksu u okviru svojih upisnih politika. Stoga svoje napore Asocijacija trenutno usmjerava ka zagovaranju ove prakse na univerzitetima u Republici Srpskoj, te na Univerzitetu „Džemal Bijedić“ u Mostaru i kako bi se osigurao isti način apliciranja u svim dijelovima Bosne i Hercegovine.

¹ Službene novine Kantona Sarajevo 33/2017.

Ispitivanje stavova srednjoškolaca o mogućnosti apliciranja na studije sa ovjerenom kopijom dokumenata

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Ova analiza je rezultat ispitivanja stavova srednjoškolaca o mogućnosti apliciranja na studije sa ovjerenom kopijom dokumenata. Pored univerzitetskih centara koji srednjoškolcima omogućuju apliciranje na više visokoškolskih ustanova u jednom upisnom roku sa ovjerenom kopijom, postoje i oni, u kojima ta mogućnost još uvijek nije ponuđena. Asocijacija je prepoznala važnost analiziranja trenutnog stanja kako bi u provedbi inicijative u budućnosti mogla ponuditi adekvatne informacije sa terena kada je u pitanju primjena prakse apliciranja sa ovjerenom kopijom, ali i ponuditi druge informacije važne za upisne politike u BiH.

Pitanje koje ova analiza adresira je utjecaj usvajanja inicijative „I kopija vrijedi“ na razvoj i unapređenje upisne politike na visokoškolskim ustanovama u BiH s aspekta pojednostavljivanja i transparentnosti procedura upisa, kao i utjecaj raznolikosti upisnih politika visokoškolskih ustanova na stavove srednjoškolaca prilikom odluke o nastavku školovanja.

Analiza je strukturirana tako da prati metodologiju i ciljeve istraživanja i u njoj su dati rezultati koji govore o sljedećem:

- Mogućnosti korištenja ovjerene kopije pri apliciranju na javne univerzitete u BiH
- Pripremljenosti srednjoškolaca za nastavak školovanja
- Potrebe za unapređenjem upisnih procedura
- Utjecaju upisnih politika na mobilnost studenata unutar i van BiH

Analiza izložena na ovakav način predstavlja polaznu osnovu dokaza za zagovaranje i kreiranje novih rješenja kada je riječ o upisnim politikama fakulteta u BiH, te pruža dodatne informacije koje šira javnost može koristiti u naporima u vezi sa poboljšanjem ovakvih politika u budućnosti

Ciljevi istraživanja

Opšti cilj istraživanja jeste utvrditi da li postoji utjecaj trenutne upisne politike na odabir visokoškolske ustanove i nastavka školovanja srednjoškolaca u BiH te u kojem obimu je isti prisutan. Od iznimne važnosti je utvrditi nivo raznolikosti i otvorenosti upisnih politika prema srednjoškolcima na visokoškolskim ustanovama.

Praktične implikacije istraživanja predstavljaju prikupljanje relevantnih informacija koje će omogućiti sagledavanje doprinosa kojeg inicijativa „I kopija vrijedi“ ima na stavove srednjoškolaca po pitanju upisnih politika BiH u cjelini, ali i da li i na koji način upisne politike utječu na mobilnost studenata radi obrazovanja unutar i van BiH.

Zadaci istraživanja:

- Istražiti stavove srednjoškolaca/ki u BiH o **kvaliteti provedbe** inicijative „I kopija vrijedi“
- Utvrditi stavove srednjoškolaca/ki u BiH o **upisnim politikama** na javnim univerzitetima u BiH
- Ispitati stavove srednjoškolaca/ki u BiH o **načinima informisanja o upisu** fakulteta sa ovjerenom kopijom
- Utvrditi mišljenja srednjoškolaca/ki u BiH o **odlasku mladih** zbog studiranja u drugim državama
- Propitati stavove studenata/ica u FBiH koji su već koristili **benefite novih upisnih politika**

Struktura istraživanja

Asocijacija je, za potrebe ovog istraživanja, odabrala sintezu kvalitativnog i kvantitativnog pristupa kako bi omogućila dvije ključne stvari:

- dubinsku analizu podataka prikupljenih kvalitativnim metodama i dolaska do što važnijih informacija vezanih za temu istraživanja
- statistički relevantne podatke prikupljene kvantitativnim metodama kako bi isti potkrijepili kvalitativne nalaze i dali reprezentativne rezultate

Analiza je na početku zasnovana na trenutnom stanju u legislativi koja uređuje upisnu politiku na visokoškolskim ustanovama u BiH. Pored pregleda trenutno važeće legislative u ovoj oblasti, prikupljeni su kvalitativni podaci o stavovima srednjoškolaca i studenata o načinu provođenja same inicijative i doprinosa iste upisnim politikama na univerzitetima u BiH.

Kvalitativni dio istraživanja ogledao se u realizaciji fokus grupa u kojima su učestvovali srednjoškolci i studenti sa ciljem da se dubinski propitaju stavovi o navedenoj temi te na analizi dostupnih legislativa javnih ustanova od velike važnosti za provođenje prakse upisa sa ovjerenom kopijom. Kvantitativno istraživanje podrazumijevalo je anketiranje srednjoškolaca iz odabranih zajednica.

Osnovni podaci o fokus grupama

U okviru istraživanja realizovano je ukupno 19 fokus grupa u koje je direktno uključeno 187 učesnika.

Prva fokus grupa održana je na kampu "I kopija vrijedi" koji je za cilj imao pripremiti srednjoškolske facilitatore za provođenje fokus grupa u lokalnim zajednicama. Ova fokus grupa imala je za cilj simulirati rad na terenu i provjeriti adekvatnost pripremljenog instrumenta istraživanja. U ovoj fokus grupi učestvovalo je 36 učesnika iz 23 lokalne zajednice.

Srednjoškolci facilitatori su potom realizirali ukupno 17 fokus grupa u lokalnim zajednicama odabranim za istraživanje. Fokus grupe su osmišljene tako da pruže geografski reprezentativan prikaz situacije na području čitave države. Specifikacija održanih fokus grupa po lokalnim zajednicama

prikazana je u Tabeli 1. U fokus grupama održanim u lokalnim zajednicama učestvovala su 143 učesnika srednjoškolske populacije.

Dodatna fokus grupa održana je sa studentima univerziteta koji su koristili mogućnost apliciranja sa ovjerenom kopijom. Ova fokus grupa imala je za cilj dobiti nalaze o iskustvu studenata kako bi se dobila jasnija slika o trenutnom stanju provođenja prakse apliciranja sa ovjerenom kopijom. U ovoj fokus grupi učestvovalo je 8 studenata.

Zajednica	Broj učesnika		
	M	Ž	Ukupno
Bihać	2	7	9
Bosanska Krupa	3	7	10
Bugojno	1	7	8
Cazin	8	2	10
Doboj	2	4	6
Donji Vakuf	2	7	9
Gračanica	4	8	12
Ilijaš	2	5	7
Istočno Sarajevo	4	5	9
Orašje	3	4	7
Sarajevo	0	6	6
Teslić	3	2	5
Tuzla	1	8	9
Velika Kladuša	2	7	9
Visoko	1	8	9
Zavidovići	6	4	10
Zenica	2	5	7
Ukupno	46	96	142

Tabela 1. Struktura uzorka prema mjestu stanovanja

Osnovni podaci o anketi

Analiza se bazira i na rezultatima kvantitativnih podataka prikupljenih kroz anketiranje srednjoškolaca u kojem je ukupno učestvovalo 1292 ispitanika iz 50 lokalnih zajednica iz svih dijelova BiH. U istraživanju je sudjelovalo 372 osoba muškog spola (28,8%), te 920 osoba ženskog spola (71,2%).

Grafik 1. Struktura uzorka prema spolu

Najveći postotak ispitanika živi na području Federacije Bosne i Hercegovine (77,2%). Na području Republike Srpske živi 18,4% ispitanika, dok 4,6% ispitanika živi na području Brčko distrikta BiH. U tabeli ispod prikazana je struktura uzorka prema mjestu stanovanja.

	Frekvencije	Postoci
Republika Srpska	238	18,40%
Srednjobosanski kanton	222	17,30%
Zeničko-dobojski kanton	216	16,70%
Tuzlanski kanton	178	13,70%
Unsko-sanski kanton	155	12,00%
Kanton Sarajevo	107	8,30%
Brčko distrikt	59	4,60%
Hercegovačko-neretvanski kanton	54	4,20%
Zapadno-hercegovački kanton	42	3,30%
Posavski kanton	19	1,50%
Kanton 10	2	0,20%
Ukupno	1292	100,0%

Tabela 2. Struktura uzorka prema mjestu stanovanja

Više od jedne polovine ispitanika ističe da živi u urbanoj sredini (65,3%), dok 34,7% ispitanika živi u ruralnoj sredini.

Grafik 2. Struktura uzorka prema karakteristikama sredine u kojoj žive

Instrumenti za prikupljanje podataka

U istraživanju su korištena dva osnovna instrumenta:

- Anketa ispitivanja stavova srednjoškolaca o provedbi i uspješnosti inicijative “I kopija vrijedi”
- Vodič za diskusiju na osnovu kojeg su vođene diskusije u fokus grupama

Anketa je pripremljena u Google forms obrascu i strukturirana je prema česticama koje su za cilj imale dobiti podatke o informiranosti učenika o inicijativi “I kopija vrijedi” te njihovim stavovima o praksi apliciranja na visokoškolske ustanove sa ovjerenom kopijom.

Fokus grupe realizirane su prema Vodiču za diskusiju. Cilj je bio voditi diskusiju kroz razgovor o upisnim politikama na javnim univerzitetima u BiH, razgovor o kvaliteti provođenja inicijative “I kopija vrijedi”, razgovor o načinu informisanja vezanim za upis sa ovjerenom kopijom, i finalno razgovor o utjecaju upisnih politika na „odliv mozgova“.

Obrada i analiza podataka

Tijekom terenskog rada izvršene su tri nasumične kontrole metodom slučajnog odabira kako bi se utvrdila dosljednost dobivenih odgovora. Nepravilno popunjene ankete nisu uzete u razmatranje, unos i obradu podataka. Kontrola nad logičnosti popunjenih anketa je omogućila da se terenski dio istraživanja odradi bez poteškoća.

Kvalitativnu analizu podatka prikupljenih putem fokus grupa uradila je radna grupa sačinjena od Alumni članova Asocijacije srednjoškolaca koji su prethodno radili na inicijativi „I kopija vrijedi“ duži niz godina, kao i u toku provođenja ovog ispitivanja. Dubinska analiza rađena je prema analizi svake pojedinačne fokus grupe.

Statističku obradu podataka za Asocijaciju srednjoškolaca u BiH realizirao je proMENTE – socijalna istraživanja. Obradivanje podataka izvršeno je kroz statistički program SPSS.

Ograničenja

Ova analiza, kao i sve druge studije ovakve vrste, ne predstavlja iscrpan pregled upisnih politika na fakultetima u BiH, već se fokusira na (ne)mogućnost upisa na iste sa ovjerenom kopijom na području čitave države.

Prilikom čitanja dokumenta treba imati na umu nekoliko ograničenja:

- Istraživanje je većinski fokusirano na uzorak srednjoškolaca, dok nije ostvaren veliki kontakt sa studentskom populacijom kako bi se ispitalo mišljenje velikog broja studenata o već primjenjenoj inicijativi
- Nije postojala intenzivna komunikacija sa univerzitetima i ministarstvima obrazovanja kao mogućim institucionalnim uzorcima od kojih bi se dobila povratna informaciju o unutarnjim procesima kada je pitanje provođenje inicijative.
- Mišljenje i stavovi prikupljeni tokom ispitivanja dovoljan su reprezent kako bi generalizirali trenutno stanje, no uvijek moramo uzeti u obzir činjenicu da se mišljenja i stavovi razlikuju te da ispitano stanje u jednom mjeri ne mora predstavljati opće mišljenje populacije.

Etički aspekt analize

S obzirom da se istraživanje temelji na dobrovoljnoj osnovi i anonimnosti, te da je uzorak većinski predstavljala maloljetna populacija, identitet učesnika ni na koji način nije bio ugrožen prilikom ispitivanja.

Nalazi istraživanja

Mogućnost korištenja ovjerene kopije pri apliciranju na javne univerzitete u BiH

Konkursna procedura za prijavu na visokoškolske ustanove u BiH predstavlja sastavni dio upisne politike koju visokoškolska ustanova odredi samostalno ili ima obavezu da je uskladi sa važećim zakonskim regulativama.

Upisna politika u širem smislu se definira važećim zakonskim propisima u oblasti visokog obrazovanja kojih u BiH ima ukupno 12 u različitim administrativnim jedinicama. U Federaciji BiH obrazovanje je uređeno zakonima o visokom obrazovanju na nivou svakog od kantona pojedinačno, a u Republici Srpskoj Zakonom o visokom obrazovanju. U Brčko Distriktu ovo pitanje se reguliše kroz Zakon o visokom obrazovanju u Brčko distriktu BiH. Na državnom nivou postoji Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini, međutim isti definira standarde i principe u organizovanju obrazovanja na različitim nivoima vlasti te zasebno ne adresira pitanje upisne politike.

Konkursne procedure fakulteta definiraju i način predaje dokumenata pri apliciranju, dok u zavisnosti od mjesta življenja učenici ostvaruju različita prava pri upisu na fakultet. Negdje imaju mogućnost da upisuju više fakulteta u jednom roku, što im je kroz važeće regulative i omogućeno, međutim, na nekim fakultetima to još uvijek nije slučaj.

U određenim zakonskim rješenjima, kao što je to slučaj u Zakonu o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo, mogućnost predaje ovjerene kopije se navodi u tekstu Zakona, dok npr. u Zakonu o visokom obrazovanju RS dokumenti koji se predaju u toku konkursne procedure nisu definirani Zakonom, niti podzakonskim aktima, već je to pitanje u nadležnosti fakulteta. Bez definiranja konkursne procedure, u smislu mogućnosti predaje ovjerenih kopija dokumenata, ostavlja se prostor u kojem običaj postaje norma te na oba javna univerziteta u Republici Srpskoj učenici nemaju mogućnost predaje ovjerenih kopija dokumenata pri prijavi na konkurs.

Koristeći originalne dokumente u prijavi učenici mogu konkurisati na:

- Univerzitet u Banjoj Luci,
- Univerzitet u Istočnom Sarajevu,
- Univerzitet „Džemal Bijedić“ u Mostaru.

Učenici imaju mogućnost apliciranja sa ovjerenim kopijama dokumenata prilikom prijave na:

- Univerzitet u Sarajevu,
- Univerzitet u Zenici,
- Univerzitet u Bihaću,
- Univerzitet u Tuzli,
- Sveučilište u Mostaru.

Koliko je važno da se mogućnost apliciranja ovjerenom kopijom sistemski uredi, odnosno usaglasi sa drugim upisnim politikama na univerzitetima prikazalo se i u praksi.

Naime, u slučaju raspisanog konkursa na Univerzitetu u Tuzli, prijemni ispiti na različitim fakultetima su održavani istovremeno, što je onemogućilo apliciranje na više fakulteta u istom roku. Legislativno je omogućen višestruk odabir fakulteta prilikom prijave na konkurs, ali u praksi srednjoškolci nisu mogli ostvariti ovo pravo.

Pored toga što ne ostvaruju svoja prava zbog neuređenosti sistema upisa, za nas jako značajan aspekt je i ravnopravan položaj svih srednjoškolaca u ostvarivanju svojih prava u svim dijelovima BiH. Kako bi se ovo ostvarilo potrebno je da inicijativa bude usvojena od strane nadležnih institucija u Hercegovinačko-neretvanskom Kantonu i Republici Srpskoj.

„Smatram da fakultet nije samo školovanje već i karta za budući način života. S obzirom da je u Republici Srpskoj moguće odraditi prijavu na prijemni ispit samo jednog fakulteta, efekat takve mogućnosti je dugoročno negativan. U smislu da se mnogi budući studenti tada odlučuju za aplici-

² Službeni glasnik BiH, broj 59/07

³ Službeni glasnik Republike Srpske 67/2020

ranja na fakultet u inostranstvu ili u susjednom entitetu, Federaciji BiH gdje je moguće podijeliti prijavu na više fakulteta.“ (učesnik fokus grupe u Tesliću)

„Mnogi ljudi su neodlučni oko upisa na fakultet i potrebno je više izbora oko istog, ali mi ovdje u Republici Srpskoj nemamo tu mogućnost i zato sve više srednjoškolaca odlučuje da aplicira i upisuje fakultet u Federaciji BiH. Također, sve više mladih osoba odlučuje da studira u drugim državama što dovodi do manjeg broja studenata u Republici Srpskoj.“ (učesnika fokus grupe u Tesliću)

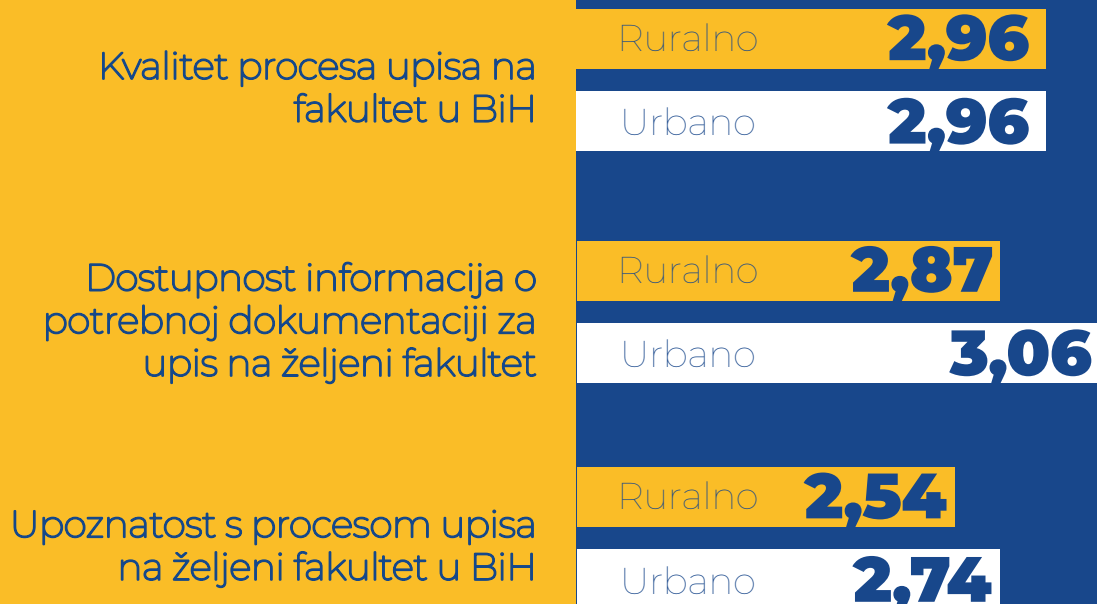
Pripremljenost srednjoškolaca za nastavak školovanja

Kako se nalaze pred prvom težom odlukom u svom životu koja, u velikoj mjeri, određuje ostatak njihovog rasta i razvoja srednjoškolci se koriste svim informacijama i tragaju za potrebnom pomoći. Kvalitetna i pravovremena informacija, kao i stručna systemska podrška pri izboru fakulteta za upis je učenicima često od velikog značaja u pronalasku njihovih interesovanja. Ovakva podrška je pretpostavka za kvalitetan i svrsishodan izbor puta za dalje obrazovanje, što je siguran korak za zadovoljnu, produktivnu i društveno odgovornu mladu osobu u budućnosti.

Veliki je broj faktora koji utječu na odluku o izboru željenog fakulteta, preferencija učenika da se razvija u određenom polju, (ne)postojanje prijemnog ispita, lakoća studijskog programa ali i izrazita ljubav u nekom od polja daljeg obrazovanja. - (Ercegovac i Jukić, 2008)

Upravo iz ovog razloga je potrebno da učenici dobiju kvalitetne informacije o budućim studijskim programima, prilikama koje imaju, ali i procedurama koje je potrebno proći prilikom prijave na konkurs. Ispitanici navode da tokom školovanja, naročito u trećoj i četvrtoj godini srednje škole, očekuju više informacija od strane menadžmenta škole i profesora. Također, priznaju da se i sami često nedovoljno angažiraju za pronalazak njima važnih informacija, što u velikoj mjeri utječe na donošenje kvalitetne odluke koja se tiče njihove budućnosti.

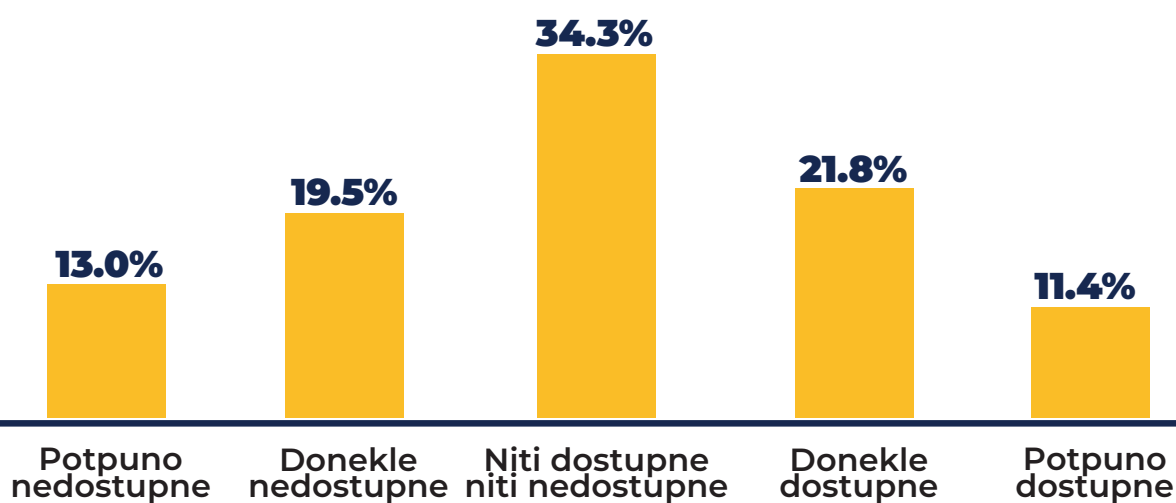
Dodatnim analizama je utvrđeno da ispitanici, koji žive u urbanoj sredini, su značajno više upoznati s procesom upisa na željeni fakultet u odnosu na ispitanike koji žive u ruralnoj sredini. Također, u poređenju sa ispitanicima koji žive u ruralnoj sredini, ispitanici koji žive u urbanoj sredini smatraju da su im informacije o potrebnoj dokumentaciji za upis na željeni fakultet dostupnije. U konačnici, nije utvrđena statistički značajna razlika između pomenutih grupa ispitanika kada je u pitanju procjena kvalitete procesa upisa na fakultet u BiH.

Grafik 3. Prosječne ocjene upućenosti s procesom upisa na fakultet, dostupnosti informacija o potrebnoj dokumentaciji za upis i kvalitete procesa upisa na fakultet u BiH prema sredini u kojoj ispitanici žive

Ispitanici navode da pored toga što ne dobiju informaciju o postojanju i sadržaju pojedinih studijskih oblasti, načinima kako se oni realizuju i zašto bi takvi studijski programi njima bili od koristi, veliki procenat njih nema dovoljno informacija ni o dokumentima i procedurama koja se tiču samog upisa.

Prema rezultatima anketnog upitnika, 34,3% ispitanika smatra da informacije o potrebnoj dokumentaciji za upis fakultet nisu niti dostupne niti nedostupne. S druge strane, 21,8% ispitanika smatra da su informacije o potrebnoj dokumentaciji djelomično dostupne, a 19,5% da su djelomično nedostupne. Za 11,4% ispitanika su ove informacije u potpunosti dostupne, a za 13% potpuno nedostupne.

Grafik 4. Dostupnost informacija o potrebnoj dokumentaciji za upis na željeni fakultet

U ovakvim situacijama srednjoškolci ističu da se najviše informišu uz pomoć prijatelja, rodbine i poznanika koji su već upisali fakultet, a od fakulteta i srednjih škola dobivaju nepotpune informacije, u njima teže razumljivoj formi, gdje fakultete opisuju kao nepristupačne prosječnom srednjoškolu u BiH.

Kroz anketni upitnik 82,7% ispitanika ističe da im osoblje škole koju pohađaju nije objasnilo proceduru upisa na fakultet.

Grafik 5. Upoznavanje s procedurom upisa na fakultet od strane osoblja u školi

Ukoliko nemaju dovoljno informacija o sadržaju studijskih programa pojedinih fakulteta te ne poznaju upisne procedure, učenici mogu donijeti pogrešan izbor studija na koji apliciraju. Bez ovih informacija, odluku su primorani donositi na osnovu njima poznatih činjenica u vezi sa kompleksnošću studija i prijemnim ispitima, što nisu relevantni faktori izbora.

Upis željenog studija je u pozitivnoj korelaciji sa zadovoljstvom nastavnim procesom na fakultetu, što na kraju rezultira višestrukoj koristi, kako za studenta koji brže i efikasnije usvaja znanja i vještine, ali i za okolinu u kojoj postignuta produktivnost ovakvog pojedinca dovodi do pozitivnih socijalnih i ekonomskih efekata za cjelokupno društvo. (Ercegovac i Jukić, 2008)

Kroz anketno ispitivanje saznajemo da čak 52,5% ispitanih učenika nije upoznato sa samom Inicijativom, odnosno mogućnošću upisa sa ovjerenom kopijom.

Grafik 6. Upoznatost s inicijativnom „I kopija vrijedi“

„Barem pola svih srednjoškolaca, tj. maturanata ne znaju da mogu zapravo aplicirati na neke fakultete sa ovjerenom kopijom, a bilo bi dobro da svi znaju za to.“ (učesnik fokus grupe u Cazinu)

U srednjim školama, menadžment i profesori ovu mogućnost, tamo gdje je ona i postojeća, nedovoljno promovisu ili posebno ističu. Visokoškolske ustanove na čije konkurse je moguće aplicirati ovjerenom kopijom, ovu mogućnost ne ističu u javnosti, stoga srednjoškolci fakultete upisuju na osnovu iskustva svojih starijih vršnjaka.

Ovakva ih situacija ne lišava vlastite odgovornosti za informisanjem o pitanjima koja se njih direktno tiču, ali pokazuje da kroz obrazovni sistem ne promovisemo novine i prilike koje se učenicima nude na adekvatan način.

S obzirom da je u 21. stoljeću informacija više nego ikada dostupna iznenađujući je podatak da mnogi srednjoškolci nisu čuli za ovu inicijativu i mogućnost apliciranja na visokoškolske ustanove sa ovjerenom kopijom. Ispitanici su kroz sve fokus grupe naglasili da mnogi nisu upoznati sa ovom opcijom i njihovim pravom, prilikom apliciranja na visokoškolske ustanove. Kako bi maturanti koji planiraju upisati fakultet i kao krajnji korisnici ove inicijative imali stvarnu mogućnost višestrukog apliciranja potrebno je osigurati veću informisanost o ovoj mogućnosti.

„S obzirom da smo mi četvrti razred i da već ističe vrijeme za odluku koji fakultet upisati, stvara se pritisak jer nas još uvijek niko nije informisao o ovoj mogućnosti. Mi smo više bili informisani kada smo trebali upisati srednju školu nego fakultet.“ (učesnika fokus grupe u Ilijašu)

Preporuka jeste svakako da se informisanje o ovoj inicijativi i mogućnosti vrši kroz što veći broj kanala ali sa velikim naglaskom na pravovremeno informisanje. Informisanje o višestrukom apliciranju sa ovjerenom kopijom može se vršiti već od drugog razreda srednje škole kako bi se na vrijeme srednjoškolci pripremali za sam proces upisa na fakultet koji dolazi nakon završenog četvrtog razreda. Sistematski pristup različitih aktera kao što su škola, univerziteti, ministarstva, studentske asocijacije, srednjoškolske organizacije te mediji, može dovesti do poboljšanja segmenta informisanosti cijelog društva o ovoj inicijativi.

„Ja generalno mislim da je ovo super ideja i da nije uopšte predstavljena onako kako bi trebala da se predstavi. Treba da se čuje za nju jer je stvarno bitna i jer će mnogi srednjoškolci sutra upisivati fakultet te će vidjeti da im je ovo potrebno. Neko od njih će možda biti nesiguran pa će htjeti da aplicira na dva fakulteta i poslije toga faktički sam bira na koji će se upisati. Treba više da se predstavi i među omladinom i među roditeljima pa čak i cijelom sistemu našeg društva.“ (učesnik fokus grupe u Istočnom Sarajevu)

Ispitanici su, u više navrata, napomenuli da su im ključni resurs za informisanje društvene mreže gdje provode najviše vremena i nalaze informacije koje su im potrebne. Osim društvenih mreža, kao primarnog alata za oglašavanje, potrebno je da se ono dešava u srednjoj školi na formalan način; kroz razgovore sa osobama koje ih mogu informisati ili putem kratkih prezentacija na časovima odjeljenskih zajednica.

„Potrebno je pružiti mogućnost učenicima da dođu lakše do tih informacija. Usmjeriti ih. Uvesti jedan web site na kome se mogu pronaći sve potrebne informacije o upisu na fakultet u zemlji ali isto tako i proceduru upisa izvan zemlje. Također da to bude platforma za pisanje ličnog iskustva o fakultetu i procesu upisa.“ (učesnica fokus grupe u Zavidovićima)

Potreba za unapređenjem upisnih procedura - original ili ovjerena kopija?

Ukoliko srednjoškolci imaju priliku višestrukog izbora povećavaju se šanse da budu primljeni na željeni fakultet, a ne nužno, u drugom upisnom roku se prijave na bilo koji fakultet na kojem je preostalo slobodnih mjesta. U situacijama kada fakultet popuni sva planirana mjesta po predviđenim upisnim kvotama, već na prvom upisnom roku, onda se i ne otvara drugi upisni rok na tom fakultetu. Srednjoškolac koji u takvoj situaciji ne uspije upisati željeni fakultet ima veliki problem za nastavak školovanja jer se smanjuju šanse za upis bilo kojeg drugog fakulteta na drugom roku a istovremeno se povećava količina stresa, pritiska i straha od ishoda drugog roka. Također, ukoliko postoji mogućnost apliciranja na više visokoškolskih ustanova srednjoškolac može aplicirati i na fakultet u sklopu jedne branše na više različitih univerziteta što također povećava šanse za upis željenog fakulteta.

Ukoliko su primljeni na sve tri visokoškolske ustanove imat će priliku da biraju najbolju opciju za sebe u zavisnosti od toga koji im je faktor najvažniji - kvaliteta obrazovanja na tom fakultetu, geografska udaljenost ili troškovi studija.

„Ali naprimjer mjesto studiranja, mislim isti fakultet da li u Sarajevu, Banja Luci i Mostaru. Naprimjer prijavim se na sva tri mjesta (univerziteta) i budem primljena na sva tri mjesta, lakše ću se odlučiti koja dva otpadaju nego da biram samo jedan na koji ću se prijaviti.“ (učesnica fokus grupe u Donjem Vakufu)

Prethodno smo naveli veliki broj ličnih faktora koji utječu na odabir željenog fakulteta, među kojima svakako najvažniji jeste interesovanje učenika, ali također trebamo imati na umu i brojnost srednjoškolaca koji se žele upisati na univerzitete širom Bosne i Hercegovine. U praksi primjećujemo da se više aplicira na fakultete koji imaju najbolju kvalitetu nastavnog procesa kao i na najbolje rangirane i priznate univerzitete u svijetu. Samim tim, ukoliko učenik teži upisu društveno poželjnog fakulteta, mnogo je veća konkurencija pri upisu. Sa ovjerenom kopijom srednjoškolac sebi daje dodatnu priliku za upis, što se pokazalo kao dobra praksa na univerzitetima gdje je već usvojen ovaj način apliciranja.

Psihološki aspekt

U posljednjoj godini srednje škole, pri upisu na fakulte, učenici navode da se nalaze pod naročitim pritiskom. Jedan od glavnih uzroka tome su očekivanja koja im se nameću od strane društva, kao i od neizvjesnosti u pogledu vlastitog napretka i vizije budućnosti.

Sistem apliciranja gdje se priznaje isključivo originalni dokument znatno povećava pritisak na srednjoškolce, dok u situaciji kada imaju višestruki odabir sa ovjerenom kopijom pruža veliku dozu smirenosti i samopouzdanja u procesu podnošenja prijave.

Srednjoškolci su naveli kako im rasterećenje i manji psihološki stres daje mnogo više vremena za odlučivanje i donošenje konačne odluke, uzimajući u obzir da je to veoma važan trenutak u njihovim životima. Osim vremena, velika zahvalnost leži u činjenici da imaju sistem koji podržava želju pojedinih srednjoškolaca za istraživanjem i pronalaskom onog što njima najviše odgovara.

„Ja mislim da je to najljepši dio koji nam se nudi ovom inicijativom – psihička rasterećenost. Može se desiti da budemo primljeni na tri fakulteta pa eliminacijom odaberemo koji fakultet je naša najveća želja za upis. A svakako imamo dodatna dva kao potencijalne opcije i ne moramo se toliko brinuti šta će biti sa našim životom.“ (učesnika fokus grupe u Visokom)

Zabilježeni su primjeri gdje su srednjoškolci pod pritiskom svojih roditelja da upišu drugi fakultet koji nije njihova primarna želja jer očekuju da tu imaju veću šansu za upis na teret budžeta. Kada imaju mogućnost višestrukog izbora srednjoškolci sebi smanjuju taj pritisak jer mogu aplicirati na fakultet koji žele i na dodatne fakultete kao opcije u slučaju neželjenih rezultata.

„Bitno je naglasiti da nemaju svi mogućnost studiranja, tako da je nekom naravno mnogo lakše studirati ako je upao na budžet recimo.“ (učesnica fokus grupe u Zavidovićima)

„Stres je jer zavisi hoće li mi roditelji davati 6 000 KM da idem na fakultet ili ću ja upasti na budžet.“ (učesnica fokus grupe u Bugojnu)

Usklađenost sistema

Razvijena navika da se na visokoškolsku ustanovu aplicira sa originalnim dokumentom može biti prepreka u početnoj fazi implementacije inicijative. Sistem, već dugo vremena, prepoznaje samo originalnu dokumentaciju i izbor jedne visokoškolske ustanove pri apliciranju što je ustaljena praksa bez prevelikih inovacija i izmjena. Potrebno je da učenici, profesori i roditelji, već dugo naviknuti na ovakav sistem apliciranja, ulože veći napor i urade više po pitanju informisanosti svih aktera koji su bitni srednjoškolcima prilikom apliciranja na visokoškolske ustanove.

„Također ja bih dodala da sa gledišta fakulteta, oni nisu navikli na taj novi sistem nego su oni navikli da idu po starom, da se može upisati samo na jedan fakultet sa originalnim dokumentima. To je njima ali i svima nama nešto novo i svi se moraju naviknuti na novi proces.“ (učesnik fokus grupe u Zenici)

Za većinu ispitanika bi pomoć ili edukacija o načinu upisa na željeni fakultet bila korisna (93%). Mali postotak ispitanika je izrazio oprečan stav (7%).

Grafik 7. Korisnost pomoći/edukacije o načinu upisa na željeni fakultet

Mnogi srednjoškolci imaju afinitet za dva različita fakulteta i neodlučni su koji izabrati. Kada imaju ograničen izbor apliciranja na samo jedan fakultet dovode sebe u veliku neizvjesnost. Ukoliko ne budu primljeni na fakultet gdje su aplicirali na prvom roku postoji velika šansa da će se popuniti upisna kvota i na fakultetu koji im je bio drugi izbor. Samim tim ako žele nastaviti obrazovanje, bez jednogodišnje pauze, primorani su upisati fakultet koji im možda i nije najbolje građen po njihovim interesima, ali na kojem je ostalo mnogo slobodnih mjesta.

„Smatram da imamo veće šanse samim tim ako apliciramo na prvi rok sa ovjerenom kopijom, jer drugi rok možda neće postojati. Znam da mnogi fakulteti ne stavljaju drugi rok jer se u prvom već popuni. Tako da smatram da imamo veće šanse da se upiše željeni fakultet.“ (učesnik fokus grupe u Zenici)

Većina ispitanika smatra da na svim univerzitetima treba postojati mogućnost apliciranja na više od jednog fakulteta odnosno 90,5%, dok je samo 9,5% ispitanika izrazilo oprečan stav.

Grafik 8. Mogućnost apliciranja na više od jednog fakulteta

Važan segment za kvalitetno provođenje upisne procedure sa ovjerenom kopijom jeste usklađenost upisnog procesa međusobno između različitih visokoškolskih ustanova u državi. Srednjoškolci su ukazali na veliki problem ukoliko se prijemni ispiti zakažu u isto vrijeme, jer samim tim ovaj model upisa nije provodiv u praksi.

Nije dovoljno samo usvojiti novi zakon i/ili novi propis za način upisivanja ukoliko to ne podrazumijeva i usklađenost u načinu provođenja usvojenih mjera. Kako bi se izbjegle negativne posljedice, neophodno je da se desi komunikacija i usaglašavanje plana upisa na nivou svih javnih univerziteta u državi.

„Dešavalo se da su prijemni ispiti za različite fakultete na isti dan i u isto vrijeme te studenti nisu u prilici da se dovoljno spreme i da prisustvuju prijemnom ispitu. Potrebno je da sve institucije bolje sarađuju u državi kako bi svi studenti mogli imati kvalitetne prilike za upis.“ (učesnica fokus grupe u Visokom)

Finansijski aspekt

Pored velikog i raznovrsnog broja faktora koji utječu na izbor fakulteta, nažalost još uvijek jedan od vrlo značajnih jeste i izvor finansiranja troškova studija. Učenici navode da im je finansiranje studija iz budžeta jedan od veoma relevantnih pri izboru fakulteta. Stava su da će mogućnost apliciranja na više visokoškolskih ustanova doprinijeti boljem rezultatu na konkursnim procedurama te će tako imati veću šansu da budu finansirani kroz budžetska sredstva.

Na problem u neusklađenosti sistema koji su prethodno navedeni, nadovezuju se dodatni finansijski troškovi pri upisu kao što je trošak ovjere dokumenata, te plaćanje prijemnog ispita.

Srednjoškolci su ustanovili da jedan od nedostataka sistema apliciranja sa ovjerenom kopijom jeste dodatni trošak. U situaciji kada se koristi ovjerena kopija kao dokument za apliciranje na visokoškolsku ustanovu onda postoji potencijalno dodatni trošak koji se treba platiti, odnosno ovjera dokumenta.

Postoje i primjeri dobre prakse gdje nadležne lokalne vlasti oslobađaju srednjoškolce plaćanja ovjere dokumentacije kada se ona ovjerava za potrebe apliciranja na stipendijske programe i/ili za apliciranje na fakultet. Ovo je jedna od preporuka za sve lokalne zajednice kako bi se omogućilo srednjoškolcima da koriste opciju apliciranja sa ovjerenom kopijom bez prevelikih troškova.

„Mane ove inicijative jesu jer nije usvojena na svim univerzitetima te proces sakupljanja mnogo više dokumentacije, dodatno plaćanja prilikom ovjere kopije i slično.“ (učesnica fokus grupe u Bugojnom)

Postoje prakse u kojima se prijemni ispit, tokom upisnog procesa na visokoškolsku ustanovu, dodatno plaća. Ovo je velika prepreka za kvalitetno provođenje sistema apliciranja na više fakulteta sa ovjerenom kopijom. Dodatno finansijsko opterećenje plaćanja izlaska na prijemni ispit je potencijalni problem za srednjoškolce u našoj državi i to dodatno otežava njihov upis na fakultet čak i ako je usvojena ova inicijativa. Od nadležnih institucija se očekuje višestruka podrška mladima jer su oni korisnici njihovih usluga i zbog toga je potrebno regulisati sve proceduralne aspekte kako bi se napravio jedan održiv i kvalitetan sistem.

Socijalni aspekt

Mogućnost upisa fakulteta sa ovjerenom kopijom će za srednjoškolce, koji su svoje obrazovanje završili sa odličnim rezultatima, biti od manjeg značaja u odnosu na njihove vršnjake sa lošijim prosjekom ocjena pri završetku srednje škole.

Obrazovni sistem treba postaviti na način da pomaže, podržava i afirmira nastavak obrazovanja za sve koji to žele, naročito vodeći računa da, na bilo kakav način, ne šteti one učenike koji možda dolaze iz marginaliziranih ili drugih ugroženih skupina u društvu. Višestruki izbor u velikoj mjeri doprinosi boljem okruženju sa većim prilikama, a razlog tomu je što su ohrabreni da nastave svoje školovanje.

„Imam lični primjer iz razreda gdje je veliki broj učenika odustalo od fakulteta najviše iz razloga jer misle da neće biti primljeni na taj jedan fakultet kojeg planiraju aplicirati. Misle da mogu samo na njega aplicirati a da ne mogu aplicirati na ostale. Oni nisu ni pokušali a već su odustali. Tako da sada kada im ispričam i kad podijelim sa njima šta sam sada saznao vjerujem da će se nešto promijeniti.“ (učesnik fokus grupe u Zenici)

Online prijave na visokoškolske ustanove u BiH

Donekle prinuđeni da uvode nove prakse u obrazovanju usljed svjetske krize uzrokovane pandemijom COVID-19, fakulteti su uspostavili i online načine prijave na konkurs, ali i omogućili dostavljanje potrebne dokumentacije poštom. Time se štedi vrijeme i napor studentskih službi na fakultetima, ali i studenata koji nemaju obavezu da fizički posjete svaki fakultet na koji su aplicirali.

„Smatram da online prijava nema poteškoća nikakvih i komplikacija oko papirologije kada se sve šalje u pdf formatu. Aplikacije, upis i sva dokumentacija i podaci da idu online a kada se treba raditi prijemni da on bude uživo.“ (učesnik fokus grupe u Donjem Vakufu)

„Ja samo smatram da kad se trebaju podnositi te prijave da se to treba slati online zato što veliki broj studenata dolazi na univerzitet čak i iz drugih gradova. Stvaraju se velike gužve i troškovi prevoza do mjesta studiranja. Gledajući na to mislim da se to može izbjeći tako što se papirologija treba slati online a da se prijemni radi uživo“. (Učesnica fokus grupe u Doboju)

Međutim, podaci kvantitativne analize ukazuju da više od polovine učenika ne bi voljelo upisati fakultet preko online platforme (55,2%)

Grafik 9. Upis fakulteta preko online platforme

Ovaj podatak možemo pripisati činjenici da je, prije svega, ovaj sistem apliciranja u velikoj mjeri nepoznat većini srednjoškolaca u BiH, ali i činjenici da su učenici navodili da je u primjeni istog na Univerzitetu u Sarajevu bilo tehničkih poteškoća koji su utjecali na proces selekcije i konačan upis fakulteta. Strah od nepoznatog duboko je ukorijenjen sistem vrijednosti učenika u 21. stoljeću. Obrazovanje, koje jako teško usvaja nove prakse, mijenja postojeće stanje, ali i sporo ide naprijed ka standardu, nema mnogo ponuditi učenicima današnjice. Ipak je vanredna situacija, izazvana pandemijom, pokazala kako je moguće ažurno odgovoriti na potrebe, te prilagoditi postojeće mehanizme kako bismo efikasno funkcionisali. Online upis, koji u velikoj mjeri olakšava proces upisa svima uključenim u proces je konstantna potreba, ne samo u vremenima krize.

Utjecaj upisnih politika na mobilnost studenata unutar i van BiH

Učesnici fokus grupa uočili su da se uvođenjem mogućnosti apliciranja sa ovjerenom kopijom povećava realna šansa i otvara mogućnost povećanom dolasku studenata iz inostranstva na studiranje u BiH. U većem dijelu Evrope razvijeni su određeni sistemi koji omogućavaju srednjoškolcima jednostavniji način upisa fakulteta koji potiču mobilnost među državama. Srednjoškolci iz inostranstva, posebno iz regiona, mogu razmišljati i o opciji apliciranja u Bosni i Hercegovini ukoliko istovremeno mogu aplicirati u svojoj državi, ali i u BiH sa ovjerenom kopijom. No samim tim što se insitucije i akademska zajednica ne bave otvaranjem javnih univerziteta u BiH za inostrane studente mnogo govori o društvenoj percepciji kvalitete visokog obrazovanja u BiH.

Prema dobivenim rezultatima prezentiranim na grafiku ispod prikazano je da više od jedne polovine ispitanika planira nastaviti školovanje na nekom od univerziteta u BiH (67,3%).

Grafik 10. Nastavak školovanja na nekom od Univerziteta u BiH

Više od jedne polovine ispitanika ističe da mogućnost upisa na više željenih fakulteta doprinosi odluci za ostanak u BiH (63,9%).

Grafik 11. Doprinos mogućnosti upisa na više željenih fakulteta odluci za ostanak u BiH

Najveći fokus treba biti u razvoju što boljih odnosa sa susjednim zemljama iz našeg regiona gdje postoji najkonkretnija prilika za mobilnost mladih koji mogu prepoznati ovu inicijativu od velikog značaja. Nije neuobičajna praksa da srednjoškolci iz pograničnih predjela države odluče aplicirati na univerzitete u Beogradu, Novom Sadu i Zagrebu jer ti univerziteti imaju bolje organizovane upisne procese. Isto tako se može desiti da srednjoškolci iz pograničnih predjela drugih država odaberu neki od univerziteta u Republici Srpskoj ili Federaciji BiH ukoliko se razvije kvalitetan sistem funkcionisanja i snažna promotivna kampanja.

„Na stranu inostrani studenti kada postoji veliki broj studenata iz graničnih nam država koji bi studirali možda u BiH jer im je bliže kući. Beograd i Novi Sad su jako skupi za život pa bi im studiranje u Bosni i Hercegovini bilo mnogo povoljnije.“ (učesnik fokus grupe u Doboju)

„Onda pored ostanka mladih tu je recimo i dolazak mladih iz drugih država koji takođe žele da apliciraju na različite univerzitete a kao opciju pored univerziteta u svojoj državi mogu aplicirati i u Bosni i Hercegovini. Ukoliko mladi prepoznaju vrijednost i važnost ove mogućnosti možemo imati više mladih koji ostaju u ovoj zemlji ali i onih koji potencijalno dolaze ovdje studirati.“ (učesnik fokus grupe u Istočnom Sarajevu)

Bitno je imati sistematični pristup pri kreiranju boljih uslova i mogućnosti za studiranje na univerzitetima širom Bosne i Hercegovine. Svaki segment koji se unaprijedi i dovede do poboljšanja obrazovnog sistema sigurno će afirmativno djelovati i na mlade u BiH. Postoji velika šansa da će mladi koristiti prilike koje imaju sa novim sistemom i ostati u BiH na studijskom programu. „Ja bih volio otići u inostranstvo gdje su uslovi bolji i fakulteti su ažurniji. Ova inicijativa će zaigurno proširiti moje vidike pa možda čak i ostanem ovdje ako nađem i izaberem dobar fakultet.“ (učesnik fokus grupe u Doboju)

PREPORUKE

Imajući na umu ovu okolnost, ali i slična dešavanja na drugim univerzitetima na kojima je moguća predaja ovjerenih dokumenata postavlja se imperativ bolje organizacije i međusobne koordinacije fakulteta unutar univerziteta kao i bolja koordinacija i komunikacija među univerzitetima širom države kako bi upisna politika suštinski omogućavala prijavu na više visokoškolskih ustanova. Stoga, prema nalazima ove analize dajemo preporuke za intervencije, kao i preporuke za buduća ispitivanja u ovoj oblasti.

Preporuke za intervencije

- 1.** Omogućiti upis na sve visokoškolske ustanove u BiH korištenjem ovjerenih kopija dokumenata
- 2.** Kreirati web stranicu koja će objediniti informacije vezane za upisne politike na univerzitetima u BiH kako bi se olakšao pristup informacijama o upisu srednjoškolcima.
- 3.** Oglašavati prilike i mogućnosti koje se nude srednjoškolcima o upisu na visokoškolske ustanove putem javnih servisa, medija i društvenih mreža.
- 4.** Obezbjediti besplatnu ovjeru dokumenata u lokalnim samoupravama prema uzoru na druge procese apliciranja (npr. na konkurse za stipendije), kako bi se finansijski rasteretili srednjoškolci u procesu apliciranja.
- 5.** Uspostaviti koordinaciju procedura upisa na univerzitete u BiH u aspektima realizacije prijemnih ispita, uvođenja online upisa i time omogućiti priliku apliciranja na više visokoškolskih ustanova za srednjoškolce koji se odluče koristiti mogućnost upisa sa ovjerenom kopijom.
- 6.** Uspostaviti koordinaciju i komunikaciju između srednjoškolskog i visokoškolskog nivoa obrazovanja kako bi se promovirala prava i mogućnosti srednjoškolcima prije njihovog upisa na visokoškolske ustanove.
- 7.** Zagovarati primjenu apliciranja na više srednjoškolskih ustanova pri upisu u srednju školu, prema uzoru na praksu u Kantonu Sarajevo.

Preporuke za buduća istraživanja u ovoj oblasti

- Istražiti i detaljno ispitati postojanost i primjenu profesionalne orijentacije u srednjim školama u BiH kao bitnog faktora za odabir daljeg školovanja.
- Istražiti i detaljnije ispitati mogućnost online upisa na univerzitete te implikacije koje online upis daje pri svojoj primjeni.
- Ispitati i detaljno istražiti potrebu za zagovaranjem inicijative „I kopija vrijedi“ na srednjoškolskom nivou, odnosno pri upisu u srednje škole u BiH.
- Ispitati percepciju srednjoškolaca o visokom obrazovanju, te o važnosti i značaju istog.

ZAKLJUČAK

Kada se sve navedeno sagleda, jasan je stav srednjoškolaca koji bez problema daju svoj sud o dobrim i lošim stranama ove inicijative – mogućnost apliciranja sa ovjerenom kopijom na visokoškolske ustanove je velika potreba jer pruža mnogo bolje mogućnosti srednjoškolcima za upis na željeni fakultet. Ovo je realna potreba srednjoškolaca koja im olakšava proces apliciranja, donosi višestruku korist svim interesnim skupinama u ovom procesu što je pokazatelj da je inicijativa “I kopija vrijedi” vrijedna i korisna kako za srednjoškolce, tako i za visokoškolske ustanove.

Srednjoškolci su naglasili kako je bitna angažiranost kako bi se ovaj sistem uspostavio na prostoru cijele Bosne i Hercegovine. Potreba usklađenosti na nivou cijele BiH nije samo u primjeni prakse apliciranja sa ovjerenim kopijama, već se ogleda i u usklađenosti ostalih segmenata upisne politike kako bi pravo apliciranja sa ovjerenom kopijom srednjoškolci mogli u potpunosti uživati. Ovom praksom, svi srednjoškolci zajedno pristupaju istim prilikama upisa na fakultet što direktno utiče na poboljšanje obrazovnog sistema. Svaki učenik i student ostvarit će uspjehe u toku svog obrazovanja koji odgovaraju njegovim sposobnostima i mogućnostima, no taj uspjeh zavisi i od faktora koji nisu interpersonalni već su uticaj sredine i okolnosti u kojem se isti nalazi. Stoga je jako važno kreirati sistem koji će svim učenicima i studentima pružiti jednake startne prilike i mogućnosti, koji afirmativno djeluje na mlade osobe i pruža im podršku da se ostvare u punini svoga bića.

„Inicijativa prije svega zagovara prava svih srednjoškolaca, prava trebaju biti jednaka i smatram da se mi mladi trebamo ujediniti da se prava zadovolje na državnom nivou tamo gdje je još ostalo da se to uradi.“ (srednjoškolac iz Ilijaša)

Proces obrazovanja mora biti proces u kojem učenik i student uživa, razvija se i ostvaruje po vlastitoj želji i potrebi. Pretpostavka da postoji takav proces jesu upravo uspostavljene procedure, mogućnosti koje će srednjoškolcima i studentima osigurati da svoje vrijeme provode u učenju, promišljanju i istraživanju, a ne u stresu i strahu od (ne)mogućnosti nastavka daljeg školovanja, u birokratskim procesima koji otežavaju, te sistemu koji ograničava. Potrebe učenika i studenata 21. stoljeća su mnogo veće i kompleksnije i tako im trebamo pristupati i prema njima organizirati obrazovni sistem.

„Ova inicijativa bi ujedno olakšala i uljepšala sam proces upisivanja na fakultete. Ovo je prvi korak ka izgrađenju nekog novog sistema prilagođenog mladim ljudima.“ (učesnik fokus grupe iz Visokog)

Teritorijalne podjele i različita zakonodavstva su kreirali različite sisteme djelovanja visokoškolskih institucija i zbog toga je potrebno uložiti dodatne napore kako bi inicijativa bila što bolje sprovedena. Hibridni koncepcija decentraliziranog obrazovanja na nivou države, decentraliziranog obrazovanja unutar Federacije BiH, a potom centraliziranog obrazovanja u Republici Srpskoj, ima svoje prednosti i nedostatke. To daje dobru pretpostavku za individualizirani pristup i ispunjavanje pojedinačnih potreba učenika i studenata. No, isto tako otežava procese u kojima se srednjoškolci i studenti često nađu. Kako bi se inicijativa implementirala, potrebno je uložiti dodatne napore kako bi svi srednjoškolci imali isto pravo u svim dijelovima države.

Asocijacija srednjoškolaca u Bosni i Hercegovini nije akter koji treba vršiti koordinaciju univerziteta po pitanju akcionog plana upisnog procesa, ali Asocijacija jeste inicijator koji će nastaviti komunicirati i ulagati napore kako bi se koordinacija uspostavila i kako bi srednjoškolci uživali svoja prava. Sve dok ova inicijativa ne postane stalna praksa na svim univerzitetima, potrebno je pravovremeno komunicirati sa nadležnima i pratiti način realizacije inicijative.

U budućnosti, ova inicijativa se može reflektirati i na direktno poboljšanje kvaliteta obrazovanja na fakultetima, jer će postojati veća konkurencija kada srednjoškolci imaju veću mogućnost izbora. Ukoliko je kvaliteta obrazovanja determinirajući faktor, pretpostavljamo da će univerziteti željeti da budu prioritarna opcija srednjoškolcima i kreirati će bolje prilike i uvjete za studiranje. Poboljšanje svih malih elemenata visokoškolskog obrazovanja, u ovom slučaju upisne politike, dovest će do cjelokupnog napretka u obrazovnom sistemu.

„Mislim da je dobra stvar što kada ima puno studenata i kada oni imaju veću mogućnost izbora tada fakulteti moraju da podignu svoj standard.“ (učesnica fokus grupe iz Donjeg Vakufa)

Podizanje standarda djelovanjem na male elemente unutar visokoškolskog obrazovanja direktno djelujemo na opismenjavanje i akademsko djelovanje u BiH. Kvalitetniji standard pružit će priliku Bosni i Hercegovini da smanji „odliv mozгова“ iz države, zadržati kvalitetne mlade ljude koji će raditi na poboljšanju sveukupnog standarda života u našoj državi. Mladi ljudi ključan su faktor za napredak države, njen razvitak i svjetliju budućnost.

LITERATURA

Dom naroda BiH. (2007). Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini, (Službeni glasnik BiH, broj 59/07). BiH

(Dostupno: <https://mon.ks.gov.ba/sites/mon.ks.gov.ba/files/59-07.pdf>, pristupljeno: 4.12.2020.)

Ercegovac, I. R.; Jukić, T. (2008). Zadovoljstvo studijem i motivi upisa na studij. Filozofski fakultet u Splitu

Narodna skupština Republike Srpske. (2020). Zakon o visokom obrazovanju u Republici Srpskoj. RS

(Dospuno: https://unibl.org/uploads/files/strane/zakoni_i_interni_propisi/ZAKONI-2020.pdf, pristupljeno: 4.12.2020.)

Skupština Kantona Sarajevo (2017). Zakon o visokom obrazovanju. KS

(Dostupno: <https://www.unsa.ba/sites/default/files/dodatak/2017-10/Zakon%20o%20VO%20august%202017.PDF>, pristupljeno: 4.12.2020.)

NE DAJ DA TI
OBRAZOVANJE
BLIJEDI DOPUSTI
DA **I KOPIJA VRIJEDI!**

Institut za razvoj
mladih KULT

**SCHÜLER
HELFFEN
LEBEN**